

1. EN PERLE BLIVER TIL

Man bør som start elske de mange by-ord i det følgende digt, nyde deres rim og se, hvordan de praler! Mærk desuden tungens stilling, når digtet siger ”Østergade” på fladt københavnsk. Alt krænges ud i varer, skøger og kåber for så at blive samlet sammen til slut. Hvilken slags pige er det, han søger? Blikket er mest på skøgerne, eller det der ligner. Kommer den særlige pige, dronningen, ikke, har han i hvert fald digtet tilbage som en perle af ord og rim.

Søstad

(1889, trykt i *Danske Vers*, 1912)

1. Omflydt af Hav, med lange lave Kysters
indskaarne Løb, hvor tunge Broer vade,
der hviler, som i Gabet af en Østers
2. vor By, med dette københavnske flade
ældgamle Navn og sine Pralelysters
og Drømmes drønninglige Østergade.
3. Fra Barn jeg sér den skæve Stenbro stedse,
en krinklet Gade, Sol paa hvert et Skilt
og Folk og Stimmel som en Frankfurtsk Messe*.

4. Men naar en Tordenregn sin Sky har spaltet,
hvor strømmer Livet! Vognen ruller mildt
og fornemt, siden Gaden blev asfaltert.
5. Udkrammet sér man, for en Sværm, som tier,
den Pragt, som her betyder Verdens-Altet,
vor Fragt fra fjerne Øer, Kolonier*.
6. Det var en Juninats Bedrageri;
en Strandvind fylder Gaderne med Gus,
og Byen lugter som et Bageri.
7. I min Kafé jeg fandt et Stemmebrus,
som i et lystigt Kandemageri*,
med Rusland og med Japan holdt et Hus.
8. Da jeg nu staar med Rusland og med Japan
paa Østergade, er en Regn brudt løs,
paa mangen sildig Lady, mangen Laban!
9. Hun gaar med Regnskærm*, løfter op paa Tøjet,
han efter, som Convoy* i Vand og Øs,
med løftet Hat, hun, Hovedet lidt bøjet.
10. Men lang og rank, mens Regnen drysser frodig,
en Frøken slentrer, med sit lille Smil,
der sér sig om, og ægger haansk og blodig.
11. Er det en Fisk med sit sterile Gab?
Er det en Blomst, med Læber blaa og røde?
Jeg ved ej – Pennen skriver *Torskeflab**.

12. Hun samler Kjolen slapt, og ej hun haster,
det er, som vaded hun med Ridestøvler,
det lille Ladyhoved – – –”alle Laster”.
13. Og ti Skridt borte standser jeg, at søge
en Tanke, som gled fra mig. Uvilkårlig
udbryder jeg: den babylonske Skøge*.
14. Hun gik, mens Gaden sang for hendes Fødder...
saa let, saa tung. En skøn og skændig Latter,
der brænder med en Ild fra Jordens Rødder.
15. I hendes Skridt en Syndens Oldtid laa ...,
som havde disse Skørter gennemvadet
Nilflodens Dynd, med Guldbrokade paa.
16. Jeg drikker atter Regnens lunkne Draaber
og ænser ej de Kvinder to og to,
der gaar forbi med kækt udslagte Kaaber.
17. Jeg greb mig i at længes dybt og stumt,
og da jeg har spildt Ord, tit mer end nøddigt
paa meget overflødigt, meget dumt,
18. bør jeg engang vel Sagens Midte finde.
Og sé, mit Hjerte dønner, som en Søstads
i Frihed ventende sin Herskerinde.
19. Hvad Pynt og Pral dens gamle Gader ejer,
den breder ud, mens ført af friske Vinde
hun lægger sagte ind ved mine Kajer.

20. Ej Sfinx*, ej Dukke, Jættepige*, Pusling,
men Medregent for mine Kolonier,
– den sølvgraa Perle i mit Hjertes Musling.

Ordforklaringer

Frankfurtsk Messe: Vareudstilling af internationale produkter i Frankfurt, Tyskland.

Kolonier: Danske kolonier ca. 1890: De vestindiske Øer, Island, Færøerne, Grønland.

Regnskærm: Paraply.

Convoy: Handelsskibe i gruppe beskyttet af krigsskibe.

Torskeflab: Læbeblomst også kaldet 'torskemund' med forskelligt farvede blomster.

Den babylonske Skøge: Den store skøge i Johannes Åbenbaringen 17.

Sfinx: Mytologisk væsen med menneskehoved og løvekrop. Ofte forstået som en vogter af en hemmelighed, en gåde.

Jættepige: Pige af jætternes slags, forførende og mistænkelig, da jætterne i nordisk mytologi er modstandere af de gode aser.

Hvor er hun, dronningen til kongen?

Det starter alt sammen med byen og havnen, men efterhånden bliver jeg et klar over, at hans hjerte er på udkig efter lige præcis den kvinde, der vil lægge til ved hans kajer. At han altså kan

sammenlignes med søstaden, ”der dønner” (str. 18) dvs. som der går dønninger i. Hun er bestemt ikke kommet endnu, men han gør sig forestillinger om, hvordan hun skal være, og som perlen dannes inden i muslingen omkring en lille splint ved at lægge lag på lag udenom splinten, vokser hun i hans bevidsthed til ”den sølvgraa Perle i mit Hjertes Musling”. Hun er faktisk ved at blive til i ham, og vejen til denne perle går over hele tre faser i digtet.

Byens mangfoldighed

Først har vi billeder af byen, havnen og dens mangfoldighed af varer (str. 1 til 5). Men det er blot noget, han tænker sig til, for i anden fase får vi at vide, at han er dels på café og dels ude at gå på den københavnske Østergade i regnvej, hvor han lægger mærke til en bestemt pige (str.6 til 15). Endelig samler han i tredje fase de foregående to faser af dels byen og dels indtrykket af pigen til herskerinden, som skal lægge til kaj (str. 16 til 20). Der er lidt større linjeafstand omkring disse afsnit mellem strofe 5 og 6, og mellem strofe 15 og 16, som peger på denne afsnitsinddeling. Ligeledes danner den pludselige verslinje ”Det var en Juninats Bedrageri” (str. 6) et brud, som nærmest kuldkaster de foregående strofer, som vi som læsere lige har vugget os på plads i. Det andet brud omkring strofe 16 ”Jeg drikker atter Regnens lunkne Draaber” er knapt så voldsomt, men metaforen ’drikker’ repræsenterer dog en glidning – fra cafeens drikken og fra synssansens virken på Østergade på mere eller mindre prostituerede – til en ’drikning’ af en anden art. Han indtager nu verden på en anden måde, i og med at han forstår, hvorfor han længes efter den pige, der skal være medregent i hans rige. Den konkrete verden byen, havnen og pigen er der stadigvæk, men ved siden af denne verden dannes en forståelsesverden, en slags poetisk forventnings-verden

omkring tingene. De er sig selv, disse verdener, men samtidig del af en ekstra betydning.

Tungens poetiske pral

Tingene har langsomt fået denne mer-betydning tillagt gennem det sproglige og poetiske pral (pragt, prunk), som praktiseres gennem digtet. Først er der byen set som et kort med kaj-indskæringer som gabet af en østers, der lægger op til den sluttelige musling. Så er der videreudviklingen af 'gab' til munden med navnet på tungen og det flade københavnske A (lave, vade, gade, flade) hvor ordene ligger udtalt på tungen som mellem en østers skaller ligesom mellem kæberne. Man skal tænke sig en tegning af munden med læberne, tænderne og tungen imellem. Videre er der folkestimlen i en 'krinklet' gade, der snor sig, og skyen spaltet efter tordenvejr, der begge arbejder med en adskillelse, som kunne ligne læbernes. Og endelig krammes varerne fra kolonierne ud for de iagttagende. Pral og udkrængning ligger åbne, se bare rimet 'spaltet - asfaltet', hvor trykket ligger skævt på as'faltet (str. 4). Det erotiske perspektiv i al denne åbning og spaltning er endnu ikke fokuseret, men det kommer i andet afsnit.

For byen er i virkeligheden slet ikke sådan. Det er ikke dag lige nu i digtet, nej det er aften, byen lugter og en havgus står i gaderne ved havnen. Man diskuterer på cafeen politiske spørgsmål som stormagtskonflikten mellem Rusland og Japan (1889, senere krig 1905), og idet jeget forlader cafeen og politikken (str. 7 "Kandemageri" jf. Holbergs 'Den politiske Kandestøber') og træder ud på Østergade, får han øje på det, som sandsynligvis er en prostitueret med en herre, der vil købe hendes tjeneste. Antagelsen bekræftes af ordene "sildig Lady" og "Laban". Han følger hende i regnens vand som i en "Convoy". Hun er hånende

under sin paraply og jeget må spørge sig selv, om hun faktisk er en prostitueret ("En Fisk med sit sterile Gab", men bestemmer sig til at rime hende på "Torskeflab", der jo både har fisk og blomst i navnet). Lastefuldt tager hun sig ud, og for hans tanke kommer hun til at ligne en skøge fra oldtiden, som holder driften ved lige stadigvæk som "skøn og skændig".

Men det er trods alt ikke lige denne kvinde, han søger, skønt hun er hånsk og dejlig. Og flere af hendes slags med "udslagne Kaaber", der genoptager udkrængningen fra første afsnit, – ja dem undgår han ved at begynde at tænke over sammenhængen mellem byen, skøgen og ham selv.

Hvad er forbindelsen mellem disse tre, eller rettere hvad er "Sagens Midte"?

Hvorfor er der dønninger i hans hjerte, hvorfor føler han sig tiltrukket af al denne udkrængning i byen og havnen og tilbuddene på Østergade? Det gør han, fordi hans hjerte søger sig en kvindelig medregent, som skal se hans ødsle poetiske praleri i dette digt og slutte sig til ham, lægge til hans kaj. Hun er som sagt ikke kommet endnu, men hun vokser som perle i hans musling, som digtet her på papiret, hvor pennen tidligere har skrevet "Torskeflab". Men sådan er hun ikke, for hun skal ikke være mystisk (Sfinx), heller ikke skal hun være en glat dukke, eller kæmpestærk som en jættepige, og slet ikke en lille pjattet sag, en pusling. Hvordan hun så skal være, får vi ikke helt at vide. Måske skal hun være umiddelbar, åben og udfoldet som alt det udkrængede i digtet, dvs. dønne som en søstad, lige som han gør? Ordet "Søstad" er jo selv i bevægelse med sine næsten to lige trykstærke stavelser op ad hinanden: 'sø' og 'stad', den sjældne type i danske ord hyppigt eksemplificeret ved ordet: 'stangdrukken' (– v).

At søge sagens midte

Med sin særlig måde at standse op på og søge sagens midte er digtet i bedste forstand symbolistisk, idet det bevidst peger på symbolet: perlen, som er digtet selv, dannet af hans bevidstheds musling. Et flot pralende, men også pædagogisk digt som tydelig redegør for vejen til perlen.

Det lægger alt sit materiale frem i de solidariske og let ironiske rim, der hele tiden er lidt for sjov (Gus - Brus - Hus, str. 6 og 7, Japan-Laban str. 8). Tillige kombinerer det ordene inden for digtets egen horisont: fx med ordet 'dronning', der fra strofe 2 peger frem mod "Herskerinde" og "Medregent" (i strofe 18 og 20). "Gab" fra strofe 1 gentages i strofe 11 og får sit markante tvetydige rim på "-Flab". Med sine fem-slags jamber (v-) vugger det fremad som dønningerne såvel i havnen, som i regnen på Østergade og som i hans hjerte. Og i billedet af muslingens eller østersens to skaller omkring en perle er der, sikkert ubevidst, desuden et billede af et digts grundform omkring 1900: to rimede linjer omkring et 'indhold'. Rimene udpeger jo netop de to 'skaller' eller verslinjer som udgående fra en enhed. De tre linjer med klamrerim i 1 og 3, som de to skaller, er østersen eller muslingen i hver strofe.

Digtet breder sit sprog ud, ligesom varerne fra kolonierne bliver lagt frem (dengang: De vestindiske Øer, Island, Færøerne og Grønland). På den tid moderne ord som 'convoy', 'asfalt' og 'steril' spændes op mod sprogets københavnske flade A. I stedet for stemmebruset i cafeen, har digtet sit eget ordbrus, hvor ord som "Draaber" overraskende erotisk kan pege på "udslagne Kaaber", og åbne for rimets lydelige ekstra-verden som jo har ordet 'håber' med sig som betydningsmulighed, skønt disse kåber glemmes for den rene kvindelige medregent, der skal lægge til kaj og tilsyneladende besejre alt?